

HUB OOSTERHUIS
EEN WEG VAN DAGEN

Samengesteld
door Elte Rauch

EEN WEG VAN DAGEN

HUUB
OOSTERHUIS

Een weg van dagen

Een tekst voor iedere dag

~

SAMENGESTELD DOOR
ELTE RAUCH

Ontwerp omslag: Geert de Koning
Lay-out binnenwerk: Elgraphic

ISBN 978 90 435 3202 0
ISBN e-book 978 90 435 3203 7
NUR 707

www.kokboekencentrum.nl.

© 2019 KokBoekencentrum Uitgevers, Utrecht

Alle rechten voorbehouden.

Uitgeverij KokBoekencentrum vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Ten geleide

Het oeuvre van Huub Oosterhuis is breed, uniek, en veelomvattend. Zijn teksten zijn zowel universeel als persoonlijk, raken aan levensbeschouwelijke thema's, spiritualiteit en religie, maar ook aan maatschappelijke en filosofische kwesties, vraagstukken waarvan het antwoord soms alleen in het hart van een mens te vinden is. Waar ogenschijnlijk geen woorden voor te vinden zijn, is er de poëzie. In de dichtkunst voelt Huub Oosterhuis zich al vanaf jonge leeftijd thuis. Hij is er sinds zijn debuutbundel *Uittocht en andere gedichten* (1961) en met het boekje *Bid om Vrede* (1966, destijds in 12 talen vertaald) bekend door geworden. In zijn gedichten zitten melodieën verscholen die zijn uitgewerkt tot prachtige composities door gerenommeerde componisten als Antoine Oomen, maar ook door Tom Löwenthal, Stijn van der Loo en zijn eigen zoon Tjeerd Oosterhuis.

Kortom, een veelzijdig schrijver, dichter en denker, maar vooral ook doener. Huub Oosterhuis, 85 jaar, neemt nog altijd even toegewijd de pen ter hand en maakt liedjes, gedichten, essays, voordrachten, boeken en zelfs tekeningen 'om in vervulling te gaan', zoals hij zelf vurig wenst.

Huub Oosterhuis groeide op in Amsterdam en maakte als kind de Tweede Wereldoorlog mee. Hij heeft met eigen ogen gezien hoe zijn vriendjes en vriendinnetjes, hun ouders en familieleden weggevoerd werden uit hun eens zo vanzelfsprekende en veilige bestaan. Dat deze ervaring een ontegenzeggelijke impact heeft gehad op zijn verdere leven is door zijn hele oeuvre waarneembaar. Hij voelt zich als dichter verantwoordelijk om mensen te ondersteunen in de bewustwording van wat in één zin de hele samenvatting is van het Boek der boeken, en wat tevens de kernwaarde is van ons menselijk bestaan en van beschaving, die boodschap van solidariteit: 'heb je naaste lief die een mens is zoals jij, je gelijke'.

Een liedtekst die hij later schreef, één van zijn kortere, die als een mantra gezongen, gebeden, gepreveld kan worden is: 'Keer U om naar ons toe, keer ons toe naar elkaar'. Een boodschap die door het hele werk van Oosterhuis resonanceert en die tot op de dag van vandaag actueel is.

Als kind van een generatie van vrede en welvaart en bijna een halve eeuw later geboren, voel ik me toch sterk geroepen om dit ethisch appel, deze oefening in bezinning en bewustzijn, te delen met mijn eigen generatie en die van daarna. Maar waar te beginnen met een schrijver, denker, dichter en theoloog die ik een aantal jaren geleden nog helemaal niet kende, en die zoveel geschreven en gedaan heeft?

Ik begon een eigen *weg van dagen*, grasduinde enkele jaren door het werk van Oosterhuis en ben daar nog lang niet klaar mee. Maar dit is een begin en hopelijk zal dit boek een verrassende kennismaking zijn voor lezers die nog onbekend waren met zijn werk.

Voor de lezer die al bekend is met het werk van Huub Oosterhuis is dit boek een aanvulling. Dit is, in de geest van de schrijver, een *doe-boek*. De teksten zijn op datum gerangschikt en waar relevant correspondeert de tekst met de datum. U zult merken dat de teksten afzonderlijk of als een reeks verwante beschouwingen gelezen kunnen worden. In dit boek treft u alle facetten van het omvangrijke oeuvre van Oosterhuis aan en vindt u een prachtige leidraad bij het zoeken naar uw eigen *weg van dagen*. Er verscheen een voorlopige versie van dit boek in 2017. Deze editie is een volledig herziene en verbeterde uitgave.

Tot slot maak ik van de gelegenheid gebruik om Huub Oosterhuis te danken voor zijn begeleiding bij het maken van dit boek, waarin hij opnieuw kritisch naar zijn eigen werk keek en soms werd verrast als maakte hij opnieuw kennis met sommige van zijn teksten. Ik liet aan hem de beslissing of hij bepaalde als gedateerd te beschouwen teksten weg wilde laten, zoals hij dat deed toen hij *Stilte zingen* samenstelde, zijn verzamelbundel met liedteksten, die vorig jaar uitkwam bij Uitgeverij KokBoekencentrum.

Ook gaat mijn dank uit naar Heleen Oomen voor haar toegewijde redactiewerk.

Elte Rauch, Amsterdam 2019

*Dat ik zal gaan
delen mijn leven
zonder bedenken*

Psalm 109 – vrij

In gedachtenis mijn vader

1 januari

Nieuwjaarsdag

Lied van de schepping

Met niets van niets zijt Gij begonnen,
hebt sprakeloos het licht gezegd,
de tijd bepaald, het land gewonnen.
de zeeën op hun plaats gelegd

de ban der duisternis gebroken –
en het werd morgen, dag na dag,
een wereld in het licht gesproken,
een mensheid die beginnen mag.

Geen eind in zicht. Geen rust gevonden.
Het langste deel nog niet gegaan
Geen engel met ons mee gezonden
om nacht en ontij te verslaan.

Met licht van licht hebt Gij geschreven
uw boek dat ons het leven redt,
de woorden van uw trouw gegeven.
En van dit lied de toon gezet.

2 januari

'In den beginne was het woord.'

Iedereen die tot een kerk behoort of ooit behoord heeft, kent dat woord. Welk woord was in den beginne?

Wie de joodse uitleg-traditie van de bijbel ondervraagt, krijgt te horen 'dat in den beginne de Thora bij god was, nog voor hij hemel en aarde schiep; *Thora* betekent 'woord dat mensen richting wijst' opdat zij een leven zullen hebben dat het waard is geleefd te worden.

'In den beginne was het woord' is geen filosofische uitspraak, maar een profetische stem die ons zegt dat wij elkaar zullen respecteren en menswaardig bejegenen: heb liefde voor de mens die je naaste is; liefde niet bedoeld als een warm gevoel, maar als praktische solidariteit: dat je een ander mens niet laat stikken, barsten, verhongeren, martelen, verdwijnen.

Het woord 'god' komt kerkmensen vaak te makkelijk over de lippen – weten we wie we daarmee bedoelen? We zouden kunnen afspreken dat we met 'god' bedoelen die Ene die in de joodse bijbel en in de geschriften over Jezus de pleitbezorger is van vluchtelingen, ballingen, van mensen wier rechten geschonden worden; die solidariteit en gerechtigheid wil, liever dan adoratie en mooie liederen. Zo staat geschreven in dat boek dat van alle schakeringen van christelijke godsdienst de bron en het ijkpunt zou moeten zijn.

3 januari

En dan nog dit: of god, die van In den beginne, bestaat of niet... wat is 'bestaan'? Is er een bestaan dat wij niet kunnen denken – ondenkbaar God?

Ik zal wel zien. Ik heb mijn vermoeden, mijn hoop.

Kan er bestaan zijn boven alle verbeeldingskracht uit – ondenkbaar God?

Wij zijn omgeven door verschrikkingen Zover onze ogen reiken storten steden in, wordt er geslagen, gemoord. Maar van zondag tot zondag zullen wij gedenken: al het goede dat gedaan wordt; de ongekende, onschatbare liefde, ontferming, onbaatzuchtigheid die mensen betonen aan elkaar, overal in deze wereld. Dat gebeurt ook, tegen alle verschrikkingen in.

Hoe zouden hemel en aarde anders nog bestaan, nog steeds?

4 januari

Eerste gebed

Moge geschieden:
licht.

Nu laat ons mensen maken
naar ons beeld, die op ons lijken.
Weest vruchtbaar en wordt veel –
vervullen en behoeden zult Gij
deze aarde.

Waar ben jij, mens?
Wie heeft je verteld
dat je naakt bent?

Waar is Abel, jouw broeder
wat heb je gedaan?

5 januari

Hoe begint het bijbelse Verhaal over God? Met levensadem en licht.

Toen de aarde en hemel in wording waren, beginnenderwijs, en alles nog leeg en chaotisch, woest, spookachtig en onbewoonbaar was... toen haalde God diep adem voordat hij begon te spreken. Dan begint hij te spreken en zegt 'licht', een vast en zeker zeggen was het, een zacht roepen, zo begon hij orde te scheppen in de chaos.

Als dan aarde en hemel voltooid zijn met alles en alles, komt God uit zijn verborgenheid tevoorschijn, hij daalt af, langs de ladder van het licht, en knielt neer op de grond, vochtige aardegrond, leem, doordrenkt van dauw, en uit dat leem kneedt hij een mens, buigt zich over dat mensengezicht en diep ademend blaast hij levensadem in zijn neus.

Zo werd jij een levende ziel.

6 januari

Drie Koningen

Groot opgløeiend licht, wijd uitstralend licht. Zoals de zon opgaat en verschijnt op het balkon van de hemel.

Epifanie.

Een koning in Israël is, volgens het profetische visioen, een Thora-koning: beschermer en waarborger van de Thora, de levensleer die door God aan Mozes gegeven werd. Die koning heeft geen andere ‘functie’ dan het concrete politieke bestel te toetsen aan en in overeenstemming te brengen met het woord over de gerechtigheid.

In de liederen, ontstaan in de profetische school van Jesaja, wordt tot Israël gezegd: ‘Ik heb jou gesteld tot licht voor de volkeren, om blinde ogen te openen, om de gevangenen uit hun gevang te bevrijden, die daar zitten in hun stikdonkere kerker.’ Israël is geroepen om aan de volkeren te laten zien wat gerechtigheid is.

En Jesaja ‘zag’: dat ooit de volkeren onderling niet meer vijandig en vreemd zullen zijn. Het is dit visioen uit Jesaja 60 dat in de liturgie van Epifanie – in de volksmond Driekoningen – gezongen wordt.

7 januari

JHWH-God plantte een tuin in Eden. In het oosten, en daar zette hij hem neer, de mens, die hij geboetseerd had.

De vier letters betekenen de Naam die niet uitgesproken wordt; die zó van God zelf is, zo doordrenkt van zijn geest en aangezicht dat hij niet past in onze mond – wij spreken uit ‘Adonai’, zoals in de synagoge, in de joodse traditie. Adonai betekent ‘heer’, maar klinkt niet naar wat wij ‘een heer’ noemen en ook niet naar de Heere uit de Nederlandse taal van vroeger eeuwen. ‘Adonai’ is de God die in het bijbelse Verhaal de Enige wordt genoemd – de enige die het waard is God genoemd te worden.

Hij plantte een tuin. De tuin is volgens het bijbelse Verhaal het hart van de wereld. De tuin is wildgroei bedwongen, woestijn getemd, natuur geordend, zon en schaduw in evenwicht, alles in rust. De tuin is onze bestemming. En om je dat in te prenten, in je ziel, in je verlangen, zegt het bijbelse Verhaal dat je daar begonnen bent.

Daar zijn wij geschapen, daar zijn wij naartoe.

8 januari

Paul Klee schilderde 'de tuin' – landschap met gele vogels, Tunesische tuinen, veelkleurige waaiende bomen. Kleine hutten en huizen als bloemen.

Alles lijkt op vruchten, alles wuift en stroomt, de zwaartekracht lijkt overwonnen. Blader in de prentenboeken van Paul Klee en je wordt heel even gewichtloos, zoals soms in sprookjes en op kindertekeningen gebeurt – en in verhalen over engelen. En in dat grote verhaal over een dode levende die, door dichte deuren heen, aan zijn vrienden verschijnt. Is er een wereld denkbaar van tuinen en engelen, van overwonnen zwaartekracht en uiteindelijke harmonie?

Zijn wij daarheen op weg?

9 januari

Paradise regained

(Wij gaan terug naar het paradijs – H. Marsman)

Ooit, in schaduw van rozen, langs snelvlietend water
zullen wij wandelen, vreemdelingen bekenden,
zingen, liefkozen, lachen in alle talen.
Dat zal een droom zijn.

Daar, aan wijd open vensters, in menigte stemmen
zullen wij wonen, honderd worden en sterven
zoals graankorrels sterven: niets zal verloren
niemand voor niets zijn.

10 januari

Heb ik ooit engelen geschapen? Nooit. Niet een. Ik heb ook geen mensen geschapen. Mensen hebben engelen bedacht. En mij. Maar anders dan ik ben.

Vier en een half miljard jaar geleden begon de wording van de aarde, vanuit de zonnenevel. Alsof het gisteren was. De oudste gesteenten op aarde gevonden zijn vier miljard jaar oud. Arme aarde, gebombardeerd door kometen en meteorieten – en zo zou het blijven tot op vandaag.

Ik zeg het nog maar een keer: ik had er geen deel aan, geen schuld, geen verdienste. Ik heb het gezegd. Ook toen de maan ontstond en het water bij oceanen tegelijk uit de buitenste ijsschotsen van het zonnestelsel stortte – ik hoop dat ik het goed begrepen heb.

Droomloos slapen was mijn grootste geluk. Ik ontwaakte van het zoemen van insecten, de geur van natte bladeren, het dreigend opstaan van gebergten. Van verre hoorde ik de zeeën zich openen... en toen, ik had ze niet zien aankomen, waren daar de dinosaurïers, grote en kleine en allemaal even dom en arrogant. Hun komst stelde mijn geduld op de proef.

Onheuglijke tijd later komt in een winternacht een Rechten Gestrekte naar mij toe, een laaiende vlam in zijn hand. Hij beweegt zijn lippen en diep uit zijn keel slaat hij klanken uit, ik verbeeld mij ‘ben jij god?’ te verstaan. Ik heb nadien nooit meer lang en diep geslapen.

11 januari

De aarde was nog plat

De aarde was nog plat.
Maar 't hart was met zovelen.
Toen kwam door wolken heen
de zeven-kelen man.

Hij riep de vogels vrij,
de takken uit de bomen.
Hij zong de stromen los
uit rotsen en woestijn.

Hij zong miljoenen mensen
als bloemen uit zijn mond.
Toen ben jij ook geboren.
Toen was de aarde rond.

12 januari

Wat leert ons het scheppingslied? Dat het eerste woord waar alles mee begint, boven de chaos uit, 'licht' is.

Ook het vervolg op dat lied, het verhaal over de mens in de tuin, straalt als een utopie, een toekomstvisioen.

De verteller laat God een truc uithalen. De mens is eenzaam in die onmetelijke tuin. En God die zag dat alles goed was, ziet nu dat het niet goed is dat de mens alleen is. Dan zegt hij: 'Ik zal een hulp voor hem maken die tegenover hem is', dat betekent die hem aanziet en antwoord geeft. En wat doet hij? Hij maakt een menigte dieren in het wild en hemelse vogels – alsof je zo de eenzaamheid van een mens kunt oplossen. De mens geeft namen aan al die dieren, maar krijgt van geen van hen een naam terug. Hij blijft ongekennd en onbemind. Pas als de mens de volle omvang van zijn eenzaamheid ervaren heeft, zo vertelt het verhaal, doet God hem verzinken in een diepe slaap, grijpt hem in zijn ribbenkast, in zijn hartstreek, scheurt een ander mens uit hem tevoorschijn en zet die tegenover hem – 'zij is het, eindelijk, roept de mens, even mens als ik, even ik als ik'.

Zij waren naakt, die twee maar schaamden zich niet, en werden niet beschaamd. Het was een en al licht en taal en herkenning over en weer.

13 januari

Bestaat 'de mens'? Wij bestaan. Zoveel is zeker. In het bijbelse Verhaal betekent 'de mens' ieder mens.

De bijbel vertelt de oorsprong van de mens. Adam is alleman-allevrouw. In die mens zijn wij getekend, getypeerd. Gekend.

Wat is typerend voor de mensen die wij zijn? Dat wij thuishoren in een tuin. Tussen bomen en bloemen en levend water. Een tuin 'vlakbij zonsopgang', wij zijn geboren onder de opgaande zon, in de laatste ogenblikken van de nacht.

Maar ook dit is typerend en 'wezenlijk' voor de mensen die wij zijn: dat het niet goed voor ons is om alleen te zijn. 'Niet goed' is geen moreel oordeel. Het betekent 'beter van niet'. Daarmee is niet gezegd, nog wel door God zelf, dat alleen-blijven je tot een onvolwaardig of minder mens maakt. De strekking is de algemeen herkenbare ervaring: dat je beter een metgezel kunt hebben.

De tuin is al gauw een woestijn geworden: bij dat schitterende verrassende begin is het niet gebleven. En mensen twee aan twee, of met tien of tienduizend, elkaar tot naaste? In elkaar verstrengeld, verarmd, aan elkaar geketend, in elkaar begraven, je ziet alle mogelijke gestalten van niet-gelukt menszijn, je ziet deze wereld – kan het eigenlijk wel met elkaar?

Het bijbelse Verhaal getuigt dat het kán.

14 januari

Werelddag van de Migranten en de Vluchtelingen

Psalm 4 – vrij

Hoor mij, wees niet doodse stilte.
Geef mij antwoord als ik roep.

Uit mijn afgrond hoor mij roepen:
geef mij ruimte wijd als hemel.

Mens, hoe lang nog hou je vast aan
schijn en noodlot? Kom tot inkeer.

Hij geeft antwoord als je roept.
Hij geeft ruimte, wijd als hemel.

Hier nu hoor mij. Kom tevoorschijn.
Niet om 't een of ander roep ik.

Om een nieuwe aarde schreeuw ik
als een vrouw in barensweeën.

Zal ik ooit nog veilig wonen
slapen in een droom van vrede?

Ja ik zal nog – geef mij antwoord.
Hoor mij. Wees niet doodse stilte.

15 januari

Is er bij het ontstaan van aarde en mens meer in het spel geweest dan toeval? Is er een hart in het spel geweest, liefde?

Sinds Darwin halverwege de negentiende eeuw met zijn evolutietheorie tevoorschijn kwam, is het moeilijk vol te houden dat de aarde in zes dagen geschapen zou zijn, zoals verteld wordt op de eerste bladzijde van de bijbel en nog altijd door vele joden en christenen als historische waarheid wordt beschouwd én beleefd.

Ik heb geleerd het bijbelse scheppingsverhaal anders te lezen: niet als historische informatie over de wording van deze wereld, maar als een lied waarin de bestemming van deze wereld wordt bezongen.

Ik lees de eerste bladzijde van de bijbel niet als een wetenschappelijk bedoeld document dat door Darwins evolutietheorie onderuit gehaald is, maar als een hymnisch lied over de bestemming van de mens op aarde.

Dat is geen wetenschappelijke theorie, dat is een visioen.

Een tekst voor iedere dag

Samengesteld door Elte Rauch

365 teksten uit het oeuvre
van Huub Oosterhuis

Als geen ander heeft Huub Oosterhuis de veranderingen binnen het geloof in de afgelopen vijftig jaar aan den lijve ervaren, maar ook verwoord en daardoor mede bepaald. Zijn werk is in theologisch en liturgisch opzicht vernieuwend, omvat diverse genres, zowel binnen- als buitenkerkelijk, en is altijd doordrenkt van een groot mededogen voor de ander en van een intens maatschappelijk engagement. Uit Oosterhuis' oeuvre, dat meer dan een halve eeuw omspant, van gedichten en psalmen tot preken en verhalen, maakte filosoof en schrijfster Elte Rauch deze verrassende selectie.

De bloemlezing is samengesteld met het oog op deze en volgende generaties, zodat de rijke spirituele en poëtische inhoud van Huub Oosterhuis' teksten beschikbaar blijft, ter inspiratie om een eigen weg van dagen te zoeken en te gaan.

In oktober 2002 ontving Huub Oosterhuis (1933) een eredoctoraat in de theologie aan de Vrije Universiteit van Amsterdam. In 2012 ontving hij de Oeuvreprijs van de Nacht van de Theologie en in 2014 ontving hij de Duitse Predigtpreis voor zijn hele oeuvre.

KokBoekencentrum.nl
UITGEVERS | UTRECHT

ISBN 978 90 435 3202 0 / NUR 707

9 789043 532020 >